

УДК 94:327(8+73+430)»1914/1918»
DOI: 10.28925/2524-0757.2018.2.614

Геннадій Казаков

ЛАТИНСЬКА АМЕРИКА ЯК РЕГІОН ЗІТКНЕННЯ ІНТЕРЕСІВ США ТА НІМЕЧЧИНИ У РОКИ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

У статті розглянуто питання зіткнення інтересів Сполучених Штатів Америки та Німеччини у регіоні Латинської Америки у роки Першої світової війни. Протистояння носило дипломатичний характер та полягало у відмові від «проникнення» німецького капіталу та фізичної присутності німецьких військових у країни латиноамериканського регіону. Протиріччя, які виникли у досліджуваному регіоні, врешті-решт стали однією з вагомих причин оголошення урядом США війни Німеччині.

Ключові слова: Перша світова війна, Латинська Америка, «доктрина Монро», панамериканізм, дипломатичне протистояння.

Військові дії Першої світової війни 1914–1918 рр. зосередились переважно у країнах «старого світу», проте війна мала значне відлуння і на південноамериканському континенті. Європейські держави, прагнучи отримати додаткове джерело сировини та збуду продукції, а також мати вплив на США, з початком війни активізують свої дії в країнах Латинської Америки. Головним учасником цих процесів постає Німеччина. Водночас уряд США, дотримуючись гасла «Америка для американців!», виступив проти проникнення будь-яких держав Європи до меж «Нового світу», що привело до дипломатичного протистояння між США та Німеччиною.

Мета статті — визначити позицію США стосовно латиноамериканського континенту та проаналізувати зміст протистояння США та Німеччини за вплив на регіон Латинської Америки.

В історіографії ця тема є недостатньо розробленою, що обумовлено наявністю більш вагомих причин протиріч між державами в окреслений хронологічний проміжок часу. Проте деякі аспекти поданої проблеми або окремі події висвітлюються у багатьох працях. Найбільше обрана проблема розроблена у працях М. Болховітінова, М. Альперовича, Р. Рангхільд, Х. Гатсе¹ та ін.

¹ Альперович М., Руденко Б. Мексиканская революция 1910–1917 года и политика США. М. : Издательство

Одним з ключових регіонів зіткнення США та Німеччини на міжнародній арені постає Латинська Америка. Зокрема, якщо в Європі сферою зіткнення була виключно дипломатія, то в цих регіонах також зіштовхнулись фінанси та ідеологія. Власне, саме фінансовий складник лежав в основі протиріч досліджуваних держав в поданих регіонах.

За офіційною американською політичною ідеологією панамериканізму існувала негласна домовленість, що США не втручаються у справи Європи, а країни Європи у свою чергу не намагаються проникнути до американського континенту, залишаючи його у сфері впливу США. Однак ця домовленість функціонувала тільки з боку США, які не мали ні бажання, ні можливостей впливати на події в Європі. Тим часом до Латинської Америки активно проникають європейські держави, а особливо Німеччина, яка, долучившись найпізніше до поділу сфер впливу, націлилась на відносно вільні країни, якими і були держави Латинської Америки. Сама ж доктрина

социально-экономической литературы, 1958. 332 с. ; Болховитинов Н.Н. Доктрина Монро. (Происхождение и характер). М. : Изд-во ИМО, 1959. 336 с.; Gatzke H. The United States and Germany on the Eve of World War. N.Y., 1980. 426 p; Ragnhild F. Lateinamerika als Konflikttherd der deutsch-amerikanischen Beziehungen 1890–1903, Diss. Köln, 1984. 1119 s.

Монро в німецькій пресі зображувалась як спроба США створити світову державу².

На тому, що Німеччина загрозувала доктрині Монро, вже по завершенню війни наголосив і Е. Хауз: «...залишивши Німеччині роль пануючого над світом військового чинника. Наступним об'єктом нападу, безсумнівно, були б ми, і доктрина Монро справді перетворилася б в “клаптик паперу”»³.

З початком війни за потребу у перегляді доктрини Монро виступив Р. Лансінг, який зауважив, що слід піддати її модифікації та за умов війни розуміти у більш широкому значенні⁴. Таким було проголошено, що дотримання доктрини Монро є необхідним задля національної безпеки Сполучених Штатів Америки⁵. Більше того, за Р. Лансінгом, принципи доктрини можна було б використовувати і проти інших американських країн, які б загрозували незалежності американського континенту⁶. Цей пункт було спрямовано проти тих країн, де відбувалося посилення німецького впливу, а отже, виникає загроза не тільки втрати ролі США в ньому, але й загроза нападу Німеччини на США. Тобто, Р. Лансінг пропонував завдати превентивного удару.

М. Восленський вказує, що з початком війни уряд США не секвестрував німецьке майно в країнах Латинської Америки⁷. Подана думка демонструє радянське розуміння американської дипломатії, як такої, що стояла на боці Німеччини та прагнула захопити світове панування. Проте надані дані не відповідають дійсності. Американський уряд практично відразу намагається витіснити німецький капітал з регіону. Для прикладу, як вказує А. Фурсенко, одними з перших про необхідність захоплення німецьких сфер впливу задля отримання доступу до ресурсів заявили представники «Стандарт ойл». Одразу із початком війни вони заявляють про свій інтерес щодо нафти Латинської Америки та Далекого Сходу⁸.

Гострим протиріччям між США та Німеччиною стало використання останньою латиноамериканських портів як тимчасових стоянок, а також посилення торгових відносин між країнами Південної Америки та Німеччиною, тоді як уряд США намагався монополізувати усі торгові зносини американських континентів з Європою, а особливо Німецькою імперією⁹.

Першим переконливим прикладом проникнення німецького флоту до Латинської Америки став випадок на Кубі, який відбувся 17 січня 1915 р. Тоді на територію Куби проник німецький військовий корабель, який було затоплено за ініціативи американського керівництва¹⁰. Такий крок США був інспірований тим, що Німеччина могла би в подальшому використати кубинські порти задля наступу на Сполучені Штати¹¹. Цікаво, що унаслідок затоплення німецького судна не відбулось жодного розгляду цього інциденту. Однією з причин цього, на думку Р. Кеннеді, стало те, що американський уряд не будучи безпосередньо замішений у затопленні корабля, перекинув провину на англійський флот, а вже про американську роль стало відомо дещо пізніше¹².

Приблизно тоді ж активізується торгівля Німеччини з країнами регіону, причому акцент робиться на невеликих державах, для прикладу — Пуерто-Ріко. Уряд США на початку 1915 р. не протестував відкрито проти торгівлі цих країн із Німеччиною, проте за їхньої ініціативи на кожному кораблі відбувався ретельний обшук вантажу, призначеного Німеччині. Головними товарами, які не дозволялось вивозити, були зброя та вугілля¹³. Так, судна з вантажем зброї ревізувались¹⁴. У випадку ж з вантажем вугілля кожен випадок розглядався окремо, в залежності від потреб корабля у вугіллі для здійснення рейсу. Нами виявлено 8 випадків тільки щодо порту Сан-Хуана у період з 1915 по початок 1917 р., коли виникла потреба у вилученні вантажу вугілля

² Vossische Zeitung. 1918. 8 November. P 8.

³ Золов А.В. США: борьба за мировое лидерство (К истории американской внешней политики. XX век): уч. пособие. В 2 ч. Калининград, 2000. Ч. 1. 100 с.

⁴ Papers Relating to the Foreign Relations of the United States: 1917. Supplement 2. The World War: in 2 volumes. Washington: Government Printing Office, 1931. Vol. 2. P. 459–461.

⁵ Lansing R. The Peace Negotiations. A Personal Narrative. Boston : Houghton Mifflin Company, 1921. P. 4.

⁶ Papers Relating to the Foreign Relations of the United States: 1917. Supplement 2. The World War: in 2 volumes. Washington: Government Printing Office, 1931. Vol. 2. P. 463.

⁷ Восленский М. Из истории политики США в германском вопросе (1918–1919 гг.). М. : Государственное издательство политической литературы, 1954. С. 55.

⁸ Фурсенко А.А. Династия Рокфеллеров. Л., 1968. С. 55, 92.

⁹ Albert B. South America and the First World War: The Impact of the War on Brazil, Argentina, Peru and Chile (Cambridge Latin American Studies). Cambridge University Press, 2002. P. 183.

¹⁰ British Cruiser Sinks a German Liner of Cuba. *Evening Lister*. 1915. 18 January. P. 1.

¹¹ Compagnon O. Entrer en guerre? Neutralité et engagement de l'Amérique latine entre 1914 et 1918. *Relations Internationales*, 2009. № 137. pp. 31–41.

¹² Kennedy R. The Will to Believe: Woodrow Wilson, World War I, and America's Strategy for Peace and Security (New Studies in U.S. Foreign Relations). Kent State Univ Pr, 2009. P. 85.

¹³ Papers Relating to the Foreign Relations of the United States: 1917. Supplement 2. The World War: in 2 volumes. Washington: Government Printing Office, 1931. Vol. 2. P. 822–823. 856–857.

¹⁴ Бьюкенен Д. У. Мемуары дипломата. Б.м. : Госвоениздат, 1924. С. 205.

понад 1 500 тонн¹⁵. Про роль США у поданих реквізіціях свідчить те, що протести щодо обмеження кількості вугілля, завантаженого в портах Латинської Америки, уряд Німеччини висловлював через свого посла в Сполучених Штатах Й. Бернстрофа¹⁶. Унаслідок таких протестів уряд США йде на несуттєві поступки Німеччині, проте зобов'язує усі торгові судна мати ліцензію та дозвіл на отримання та вивезення певних обсягів товарів в портах Латинської Америки¹⁷.

Навесні 1915 р. відбувається і перше затоплення торгових суден в районі Карибського моря, як наслідок, американський уряд визначає зону поблизу американського континенту (враховувалась як Північна, так і Південна Америка) зоною з обмеженим судноплаством військових та підводних човнів, а будь-які акти агресії в регіоні — як агресію у бік Сполучених Штатів Америки¹⁸.

Затоплення «Лузітанії» вплинуло і на протистояння США та Німеччини в регіоні Латинської Америки. Зокрема, вже в червні уряд США суттєво обмежує перебування німецького флоту в латиноамериканських портах з метою «захисту їх нейтралітету»¹⁹. Основний акцент щодо заборони робиться на трьох країнах: Бразилії, Аргентині, Чилі. Вибір був обумовлений тим, що зазначені країни мали найбільш плідні зв'язки із Німеччиною. За офіційною статистикою, в них проживало близько 1,5 млн німців²⁰, функціонувало 397 німецьких фірм²¹ та декілька банків, найбільшим з яких був «Дрезден банк»²².

¹⁵ The Cabinet Diaries of Josephus Daniels (1913–1921) / Ed. by D. Cronon. Lincoln, 1963. P. 28, 69; The New International Yearbook: A Compendium of the World's Progress for the Year 1916. New York: Dodd, Mead & Co, 1917. P. 105, 109; The New International Yearbook: A Compendium of the World's Progress for the Year 1915. New York: Dodd, Mead & Co, 1916. P. 85–87, 215, 300.

¹⁶ Papers Relating to the Foreign Relations of the United States: 1917. Supplement 2. The World War: in 2 volumes. Washington: Government Printing Office, 1931. Vol. 2. P. 860–861.

¹⁷ U.S. Congress. Congressional record. Wash., D.C. : Government Printing Office, 1915. V. 52. Proceedings a. debates. P. 202.

¹⁸ Papers Relating to the Foreign Relations of the United States: 1917. Supplement 2. The World War: in 2 volumes. Washington: Government Printing Office, 1931. Vol. 2. P. 349.

¹⁹ Says Wilson Consulted South America Before Sending His Last Note to Germany. The New York Times. 1915. 13 June. P. 1.

²⁰ Deutsche Rundschau. 1915. XLIV. № 2. S. 118.

²¹ The New International Yearbook: A Compendium of the World's Progress for the Year 1917. New York: Dodd, Mead & Co, 1918. P. 421.

²² Bell A. A History of the Blockade of Germany and of the Countries Associated with Her in the Great War, Austria-Hungary, Bulgaria, and Turkey, 1914–1918. London: Her Majesty's Stationery Office, 1961. P. 85.

Водночас обмежується доступ німецького флоту щодо використання Панамського каналу²³, як наслідок, для Німеччини залишається тільки один напрямок до Далекого Сходу — вздовж африканського узбережжя.

Унаслідок таких дій з боку американської адміністрації Німеччина втрачає латиноамериканський ринок, що в умовах війни стає суттєвим ударом для економіки країни, адже, як вказують історики, 74 фірми поставляли інструменти, 73 — текстильні товари, 63 — продукцію харчової промисловості, 62 — папір, 55 — дерево, шкіру, каучук, 53 — верстати, 46 — різні пристосування, виготовлені із заліза та сталі, 43 — сільськогосподарську техніку, 42 — хімікати²⁴. Також через Бразилію та Аргентину поставлялась зброя²⁵, а з Чилі експортувалась селітра²⁶.

Окрім того, Німеччина втрачала свої фінансові інвестиції в країнах регіону, Так, один із найбільших німецьких банків Латинської Америки «Дрезден банк» втратив інвестиції на суму близько 100 млн доларів: 60 млн — Аргентина та 40 млн — Чилі²⁷.

Закріпити свій статус у Південній Америці уряд США прагне шляхом скликання міжамериканської конференції та створення союзу усіх американських держав, водночас ставилась мета «розширення доктрини Монро»²⁸. Зауважимо, що скликання конференції уряд США запропонував у першу чергу Бразилії, Аргентині та Чилі, саме тим державам, в які намагалася активно проникати Німеччина²⁹. Тобто сама конференція ставила за мету витіснення німецького капіталу з регіону та недопущення будь-якої іншої європейської держави до Америки у майбутньому.

До скликання конференції Р. Лансінг підтримує так звану «карибську політику», спрямовану на захист країн карибського басейну від європейських держав, особливо Німеччини³⁰. Зокрема, держсекретар США наголошує: «Сполучені Штати повинні втрутитися і допомогти у створенні та підтримці стабільного і чесного уряду,

²³ Wilson Prepared For a Peace Move. *The New York Times*. 1915. 30 June. P. 1.

²⁴ Luebke F.C. Germans in Brazil. A Comparative History of Cultural Conflict during World War I. Baton Rouge: Louisiana State University Press, 1987. P. 196–204.

²⁵ Bell A.A History of the... — P. 62.

²⁶ Мировые войны XX века: в 4 кн. М., 2002. — Кн. 1. Первая мировая война: Ист. Очерк. — С. 482.

²⁷ Deutsche Rundschau. 1915. XLIV. № 2. S. 119.

²⁸ Compagnon O. Entrer en guerre?... S. 36.

²⁹ Papers Relating to the Foreign Relations of the United States: 1917. Supplement 2. The World War: in 2 volumes. Washington: Government Printing Office, 1931. Vol. 2. P. 486–488.

³⁰ Lansing, R. War Memoirs. N.Y. : The Bobbs Merrile C, 1935. P. 136.

якщо немає іншого шляху досягти цієї мети»³¹. Захищаючи дрібні карибські держави, уряд США наголошував на тому, що він захищає їх від самих себе, адже корумпований уряд може «продатися Німеччині або іншим європейським титанам»³².

Поступова втрата «легального» доступу до Південної Америки призводить до того, що Німеччина розпочинає проникнення в Мексику з метою налаштування її проти Сполучених Штатів³³. Як вказують американські історики, подібний крок ставив за мету «відволікти Америку внутрішніми проблемами», тим самим усувалась можливість вступу США у війну проти Німеччини найближчим часом³⁴.

Першим проявом подібного наступу стало те, що наприкінці липня 1915 р. німецькі представники поширюють по країні відомості, що США створюють продовольчу блокаду щодо Німеччини і що в майбутньому можуть ввести такий же захід стосовно Мексики³⁵. Даний крок було зроблено для створення антиамериканського настрою серед цивільного населення, яке не було політично підкованим і його було легше орієнтувати проти Сполучених Штатів.

Тоді ж німецька розвідка встановлює зв'язок з В. Уертою. Йому було запропоновано очолити фінансований німцями заколот проти В. Карранси: захопивши владу, він мав розпочати війну проти США, відволікаючи їх від європейського театру воєнних дій. Окрім того, цей крок давав Німеччині можливість доступу до мексиканської нафти, тютюну та плавильні³⁶. 12 квітня В. Уерта прибув в Нью-Йорк, де у червні зустрівся з П. Ороско³⁷, чий загони вже почали заколот в Чіуауа³⁸. 24 червня В. Уерта і П. Ороско спробу-

вали перетнути кордон між США і Мексикою, але були заарештовані американською федеральною поліцією³⁹.

Про участь німецької сторони у цих подіях та мексиканську революцію стає відомо одразу після арешту В. Уерти. При цьому уряд не намагається приховати це, а активно публікує у пресі статті про спробу Німеччини налаштувати Мексику проти Сполучених Штатів⁴⁰.

Згодом уряд США вдається до традиційної вже форми дипломатії з Німеччиною — до протестів. Зокрема, було вказано, що «Якщо Центральні держави демонструватимуть непримирненість, для нас, ймовірно, виникне необхідність приєднатися до союзників і силою нав'язати рішення»⁴¹. Відповідь від німецької сторони була надана практично одразу. Німеччина визнала спробу встановити пронімецький уряд у Мексиці, однак, за даними, переданими Й. Бернсторфом Р. Лансінгу 3 серпня 1915 р., цей процес мав за мету не створювати загрозу Сполученим Штатам, а лише поліпшити торговельні зв'язки з країною⁴². Врешті-решт уряд США припиняє розгляд питання, хоча політичні опоненти В. Вільсона вважали, що слід довести його до кінця. Так, Т. Рузвельт наприкінці серпня «розкритикував адміністрацію за її курс по відношенню до Німеччини та Мексики»⁴³.

До повторної критики Т. Рузвельт вдається у грудні того ж року. На цей раз він критикує війну США у Мексиці, «де помирають невинні американські громадяни», та пропонує розпочати війну з «істинним ворогом» — Німеччиною⁴⁴. Відповідно до його позиції, витіснити Німеччину з Мексики найшвидше можливо тільки завдавши прямого удару по Німеччині⁴⁵.

Незважаючи на завіряння німецької сторони, що вона перестане «проникати» в Мексику, протиріччя двох держав на тлі Мексики не зникли. Так, у державі продовжують діяти німецькі шпигуни, на що король Великобританії у бесіді з Е. Хаузом 14 січня 1916 р. сказав: «Німеччина прагне втягнути Вас у війну з Мексикою»⁴⁶. А у квітні вже у німецькій пресі публікувались жалісливі повідомлення стосовно того, що Мексика не оголосила війну

³¹ Das staatsmännische Werk des Präsidenten in seinen Reden / Wilson. Hrsg. von Georg Ahrens ; Carl Brinkmann. S. 85.

³² Tumulty J.P. Woodrow Wilson, as I Know Him. N.-Y., 1921. P. 82–83.

³³ Katz F. The Secret War in Mexico. Europe, the United States and the Mexican Revolution. Chicago : Univ of Chicago Pr, 1981. P. 69.

³⁴ Albert B. South America... — P. 229–230.

³⁵ British may Modify Blockade Orders if U.S. Pacifies Mexico. *Evening lider*. 1915. 29 July. p. 2.

³⁶ Bernstorff led Huerta in plot, paper declares. *Evening lider*. 1915. 4 August. P. 4.

³⁷ В. Уерта — мексиканський державний і військовий діяч, генерал, організатор військового перевороту, тимчасовий президент Мексики з 19 лютого 1913 р. по 15 липня 1914 р.; В. Каранса — мексиканський державний і політичний діяч, учасник Мексиканської революції, з 1914 по 1917 р. глава уряду конститціоналістів (формально Карранса не став заступати на посаду тимчасового президента), президент Мексики з 11 березня 1917 по 21 травня 1920 р.; П. Ороско — мексиканський військовий і політичний лідер періоду революції 1910–1917 рр.

³⁸ Платошкин Н.Н. История Мексиканской революции. Истоки и победа 1810–1917 гг. Т. 1. М. 2011. С. 335–336.

³⁹ Katz F. The Secret War... — P. 119.

⁴⁰ Germany Pits Mexicans to War. *Los Angeles Times*. 1916. 19 May. P. 1.

⁴¹ U.S. Congress... 1915. V. 52... — P. 386.

⁴² Bernstorff led Huerta... P. 4.

⁴³ Roosevelt Calls Wilson Policy Weak and Timid. *The New York Times*. 1915. 29 August. P. 1.

⁴⁴ Roosevelt Assails "wail" of President. *The New York Times*. 1915. 8 December. P. 1.

⁴⁵ Wilson und der Rechtsfriede. Berlin : Linden-Druckerei, 1919. P. 14.

⁴⁶ Архив полковника Хауза. Избранное: в 2-х т. / [пер. с англ. Н. Котова]. М. : АСТ, 2004. Т. 1. С. 339.

Сполученим Штатам⁴⁷. Повідомляючи американський уряд про такі статті в пресі, Дж. Джерард писав: «50 мільйонів німців не можуть заснути від досади, що вся Мексика не повстала проти нас»⁴⁸.

Задля обмеження німецького капіталу в країні уряд Карранси у березні 1916 р. за підтримки США ухвалює низку заходів щодо обмеження впливу іноземного капіталу на господарське життя та економіку країни⁴⁹; відбувається націоналізація та приватизація низки німецьких підприємств⁵⁰. Окрім того, до країни входить «каральний загін» на чолі з Дж. Першингом, який перебуває в країні до моменту розриву дипломатичних відносин з Німеччиною⁵¹. У цілому, як вказує у своїй дисертації О. Манухін, попри те, що «нейтралітет уряду Карранси у війні і його спроби балансувати між Німеччиною і Антантою сприймалися як ворожість по відношенню до ідеалів демократії... Вашингтон виступав за продовження тимчасової підтримки каррансістів як домінуючої політичної сили в Мексиці»⁵².

Під час цього Німеччина втрачає один із вагомих ринків палива, тим самим збільшується її залежність від Сполучених Штатів. Через що у німецькій пресі частішають повідомлення про необхідність «підбурення мексиканців проти США»⁵³, тим самим вже у 1916 р. Америка сприймалась німецькими громадянами як ворог.

З 1916 р. німецький уряд починає здійснювати активні спроби проникнення в Латинську Америку. Скоріше за все цей інтерес був обумовлений скликанням на квітень місяць Міжамериканської конференції, ініційованою Сполученими Штатами Америки. Конференція ставила за мету створення Панамериканського союзу, в якому чільне місце займали б США, а отже, відбулась би повна втрата регіону для Німеччини. У першу чергу їх цікавила Куба, яка знаходилась досить близько до США. Для початку частішають випадки появи німецьких суден поблизу Куби та в районі Бермудських

островів⁵⁴. А вже за декілька місяців починають публікуватись повідомлення про фінансування Німеччиною кубинської революції⁵⁵.

У самій Німеччині А. фон Тірпіц висловлював думку про те, що необхідно «отримати можливість анексувати Кубу»⁵⁶. Адже, будучи адміралом, він вбачав у ній гарний плацдарм для подальшого наступу на усю Америку, а особливо США. У військових колах Німеччини починають розробляти плани стосовно захоплення військово-морських баз на Кубі⁵⁷.

У цих умовах Р. Лансінг телеграфує міністру закордонних справ Куби Гонсалесу про доцільність розриву дипломатичних відносин з Німеччиною та екстрадицію німецьких дипломатів⁵⁸. Хоча нами не виявлено жодних відповідей на подану пропозицію американського уряду, однак, зважаючи на те, що 2 лютого 1917 р. уряд США повторно вимагає від Куби розриву дипломатичних відносин з Німеччиною, можемо припустити, що у квітні 1916 р. цього не відбулось.

Надалі поновлюється зіткнення обох держав в межах Панамі за право користуватись Панамським каналом. Як вказує С. Рінке, у той час як німецька сторона вимагала права користуватись ним на рівні з іншими, американська сторона висувала цілу низку вимог, суттєво обмежуючи прохід через канал німецьким торговим суднам та повністю закрити доступ до нього військовим⁵⁹. Частішають випадки арештів німецьких кораблів в межах каналу⁶⁰. Остаточна позиція Сполучених Штатів була проголошена у квітні 1916 р., коли було зазначено, що право на використання Панамського каналу Німеччиною буде розглянуто по завершенні європейської війни⁶¹.

Водночас Німеччина прагне здобути вугільну станцію у регіоні Латинської Америки. Для цього ведуться переговори з Бразилією, Аргентиною, Чилі та Колумбією. Аргентина та Чилі через подачу Вашингтону відмовили Німеччині одразу⁶², Бразилія вказала, що не має наміру аре-

⁴⁷ Berliner Tageblatt und Handels-Zeitung. 1915. 19 April. S. 3.

⁴⁸ Robert Lansing Papers 1882–1929 (mostly 1905–1928). Princeton University Library. Series 3. Writings and Speeches. Box 8. Folder 11. Introduction of Hon. James W. Gerard at Dedication of Liberty Hut. S. 74.

⁴⁹ Albert B. South America... — P. 289.

⁵⁰ Papers Relating to the Foreign Relations of the United States: The World War 1916. Supplement. Washington : Government printing office, 1929. P. 260.

⁵¹ Pershing J. My Experiences in the World War. New York : Frederick A. Stokes Company, 1931. Vol. I. P. 49, 61.

⁵² Манухин А.А. Реакция США на революционные преобразования в Мексике: от невмешательства к вооруженным интервенциям (1910–1920 гг.) : автореф. дис. ... к.и.н.: спец. 07.00.03 / Московский государственный университет им. М.В. Ломоносова. М., 2013. С. 25.

⁵³ Wenn Mexiko den Krieg erklärt Amerika. Berliner Tageblatt und Handels-Zeitung. 1916. 24 April. S. 2.

⁵⁴ British Cruiser Captures German Raider after Three Hour fight off Bermuda. *Evening Lieder*. 1916. 9 February. P. 1.

⁵⁵ German Capital back of Cuban Revolution. *Evening Lieder*. 1917. 28 March. P. 2.

⁵⁶ Тирпиц фон А. Воспоминания / [пер. с нем., примечания В.Я. Голанта]. М. : Вече, 2014. С. 172.

⁵⁷ Papers Relating to the Foreign Relations of the United States: The Lansings papers 1914–1920 (In two volumes). Washington : Government printing office, 1939. V. 1. P. 594.

⁵⁸ Robert Lansing Papers 1882–1929 (mostly 1905–1928). Princeton University Library. Series 1. Official Papers. Box 1. Folder 6. Includes Lansing, Woodrow Wilson, and William Phillips re Sullivan scandal. S. 391.

⁵⁹ Latin America URL : https://encyclopedia.1914-1918-online.net/article/latin_america (application date 04.11.2017).

⁶⁰ The Papers of Woodrow Wilson / ed. by A. S. Link. Princeton (N.J.): Princeton Univ. Press. 1981. V. 36. P. 218.

⁶¹ Robert Lansing Papers... Box 1. Folder 6... S. 408.

⁶² Compagnon O. Entrer en guerre?... S. 40.

штовувати німецькі судна у своїх портах, проте для початку хоче порадитись з іншими країнами на конференції⁶³.

Найбільш прихильною до Німеччини була Колумбія, яка не тільки була не проти створення німецьких вугільних станцій в межах своєї країни, але й висунула пропозицію щодо розквартирування на території Колумбії німецьких військовослужбовців. Ціною ж поступок була допомога у захопленні Панамі⁶⁴. Такий крок Колумбії не могли оминати США, які «пригрозили» Німеччині розірванням з ними дипломатичних контактів в тому випадку, якщо вони продовжать свій «наступ на американський континент»⁶⁵.

Така позиція США була закріплена на Панамериканській конференції у Буенос-Айресі наприкінці квітня 1916 р. На конференції представники Вашингтону апелювали до того, що у випадку проникнення Німеччини в Південну Америку країни регіону втратять свою незалежність⁶⁶. Як наслідок, були ухвалені резолюції стосовно ймовірності розірвання дипломатичних відносин із Німеччиною унаслідок порушення нейтралітету хоча б однієї з європейських держав. Також наголошувалось на недопуску до країн німецьких військових та невтручанні у війну в Європі⁶⁷. Додамо, що стосовно останнього в пресі Сполучених Штатів писалось про заборону вступу у війну з боку Німеччини⁶⁸. Хоча пункти резолюції і були необов'язкові для виконання, вони продемонстрували певну перемогу американської дипломатії над німецькою в Латинській Америці.

Більше того, деякі країни були готові виступити проти Німеччини вже на той момент. При цьому деякі з них ще у 1915 р. мали тісні взаємини з нею.

У тих же країнах, де не вдалося витіснити Німеччину дипломатичним шляхом, була задіяна військова сила. Так, З. Гершов вказує, що у 1916 р. були окуповані Гаїті, Санто-Домінго, посилено вплив в Гондурасі, Сальвадорі, Еквадорі, Нікарагуа, тим самим було покінчено з авторитетом Німеччини в цих країнах⁶⁹.

В умовах загострення американо-німецьких відносин на початку 1917 р. та розірвання дипломатичних відносин між цими державами активізується наступ на латиноамериканський континент. Так, Німеччина наголошує, що має намір покінчити з доктриною Монро, яка не дає

країнам Латинської Америки розвиватись⁷⁰. Німецькі агенти акцентують увагу на Бразилії. Вибір було обумовлено, по-перше, розмірами країни, адже Бразилія обіймає значну територію Південної Америки, а по-друге, тим, що тривалий час в Бразилію проникав німецький капітал та переїздили німецькі громадяни, тим самим було створено підґрунтя для подальшого впливу. На початку лютого німецькі агенти пропонують бразильському уряду розірвати «кабальні відносини» зі Сполученими Штатами та підтримати Німеччину у війні⁷¹. Бразильська преса відносно цього писала: «Якщо Сполучені Штати вступають у конфлікт, це буде наша черга для отримання прибутку»⁷². Тобто йшлося про перекладання на себе ролі США у торгівлі з Німеччиною. Услід за Бразилією цю думку підтримала і преса Чилі: «Німеччина завжди дотримується обіцянок»⁷³.

Паралельно з Німеччиною уряд США намагався схилити країни регіону на свій бік, наголошуючи на підводній війні, затопленні суден країн Південної Америки та необхідності діяти спільно: «Якщо Сполучені Штати вступають у конфлікт, єдиний логічний курс для країн Південної Америки є спроба встановити загальну однорідність континентальної політики»⁷⁴. Будучи певною мірою залежними від США, країни Південної Америки повторюють її курс та розривають відносини із Німеччиною. Першими про розрив відносин наголосили Бразилія, Перу та Чилі, а вже до 9 лютого це зробили усі країни регіону⁷⁵. Водночас далі розриву відносин країни йти не були готові⁷⁶. Останніми країнами, які підтримали США, стали Мексика⁷⁷ та Венесуела⁷⁸. Це відбулось уже у березні-квітні 1917 р.

Окремо ж слід згадати Чилі, уряд якої намагався домогтись для себе нейтральної полоси, яка б дозволила проводити торгівлю з нейтралами Європи, однак 7 лютого отримала рішучу відмову⁷⁹, що і обумовило подальшу позицію країни.

⁷⁰ Bryan Sees Objection to President's Plan. *The New York Times*. 1917. 24 January. P. 1.

⁷¹ Albert B. South America... P. 306–308.

⁷² Spain to Reject Note. *The New York Times*. 1917. 5 February. p. 1, 3.

⁷³ Там само.

⁷⁴ Wilson Rebuffed, is Berlin's View. *The New York Times*. 1917. 10 February. P. 1, 3.

⁷⁵ South America Warns Germany. *The New York Times*. 1917. 9 February. P. 1.

⁷⁶ Brazil's Warning to Berlin Emphatic. *The New York Times*. 1917. 11 February. P. 1.

⁷⁷ Plot awakens Congress. *The New York Times*. 1917. 2 March. P. 1.

⁷⁸ Venezuela with America. *The New York Times*. 1917. 22 March. P. 4.

⁷⁹ Primary Documents — Chile's Reaction to Germany's Policy of Unrestricted Submarine Warfare, 7 February 1917 URL : http://www.firstworldwar.com/source/uboaat_chile.htm (application date 04.11.2017).

⁶³ Papers Relating... 1916... P. 217–218, 223.

⁶⁴ Papers Relating...:1917. Supplement 2... — P. 515–516.

⁶⁵ The Papers of Woodrow Wilson... V.36... — P. 192.

⁶⁶ Papers Relating...:1917. Supplement 2... — P. 498–500.

⁶⁷ The Papers of Woodrow Wilson... V.36... P. 205.

⁶⁸ Latin America and Germany. *The New York Sun*. 1915. 1 November. P. 2.

⁶⁹ Гершов З.М. Вудро Вильсон. М. : Мысль, 1983. С. 166.

Таким чином, Латинська Америка стала регіоном дипломатичного зіткнення між США та Німеччиною. Дотримуючись політики панамериканізму, уряд США був проти будь-яких дій з боку Німеччини щодо країн регіону. Водночас Німеччина вбачала у регіоні не тільки джерело ресурсів, але і можливість зовнішньополітичного впливу. Зокрема, ключовими джерелами протиріч стали:

використання Німеччиною латиноамериканських портів, посилення торгових відносин з країнами Південної Америки, тоді як уряд США намагався монополізувати усі торгові зносини американських континентів з Європою. Найбільшого загострення латиноамериканське питання набуло наприкінці 1916 — початку 1917 р., що стало однією з причин оголошення урядом США війни Німеччині.

REFERENCES

1. Alperovich, M., Rudenko, B. (1958). *Meksikanskaia revoliutsiia 1910–1917 goda i politika SShA*. M.: Izdatelstvo sotsialno-ekonomicheskoi literatury, 332 p. [in Russian].
2. Arkhiv polkovnika Hauza. (2004). *Izbrannoie: v 2-kh t.* [per. s angl. N. Kotova], M.: AST, T. 1, 602 [in Russian].
3. Biukenen, D. U. (1924). *Memuary diplomata*. B. m.: Gosvoenizdat, 312 [in Russian].
4. Bolhovitinov, N. N. (1959). *Doktrina Monro. (Proishozhdenie i kharakter)*. M.: Izd-vo IMO, 336 p. [in Russian].
5. Fursenko, A. A. (1968). *Dinastiia Rokfellerov*. L., 316 [in Russian].
6. Gershov, Z. M. (1983). *Vudro Vilson*. M.: Mysl, 335 [in Russian].
7. Manukhin, A. A. (2013). *Reakciia SShA na revoliutsionnyie preobrazovaniia v Meksike: ot nevmeshatelstva k vooruzhennym interventsiiam (1910–1920 gg.): avtoref. dis. kand. istor. nauk: spets. 07.00.03, Moskovskii gosudarstvennyi universitet im. M. V. Lomonosova*, M., 28 [in Russian].
8. *Mirovyie voiny XX veka*. (2002). V 4 kn. M., Kn. 1. *Pervaia mirovaia voina: Ist. ocherk*, 686 [in Russian].
9. Platoshkin, N. N. (2011). *Istoriia Meksikanskoi revoliutsii. Istoki i pobeda 1810–1917 gg.* M.: Universitet Dmitriia Pozharskogo: Russkii Fond sodeistviia obrazovaniiu i nauke, T. 1, 432 [in Russian].
10. Tirpic, fon A. (2014). *Vospominaniia*. [per. s nem., primechaniia V. Ya. Golanta]. M.: Veche, 448 [in Russian].
11. Voslenskii, M. (1954). *Iz istorii politiki SShA v germanskom voprose (1918–1919 gg.)*. M.: Gosudarstvennoie izdatelstvo politicheskoi literatury, 229 [in Russian].
12. Zolov, A. V. (2000). *SShA: borba za mirovoie liderstvo (K istorii amerikanskoi vneshnei politiki. XX vek.)*. Uchebnoie posobie: V 2 ch., Kaliningrad, Ch. 1, 100 p. [in Russian].
13. Gatzke, H. (1980). *The United States and Germany on the Eve of World War*. N.Y. [in English].
14. Ragnhild, F. (1984). *Lateinamerika als Konfliktherd der deutsch-amerikanischen Beziehungen 1890–1903*, Diss. Köln, 1119 s. [in German].
15. (1918). *Vossiche Zeitung*. November 8, 8 [in German].
16. *Papers Relating to the Foreign Relations of the United States: 1917*. (1931). Supplement 2, *The World War*: in 2 volumes, Washington: Government Printing Office, Vol. 2, 1323 p. [in English].
17. Lansing, R. (1921). *The Peace Negotiations. A Personal Narrative*. Boston: Houghton Mifflin Company [in English].
18. Albert, B. (2002). *South America and the First World War: The Impact of the War on Brazil, Argentina, Peru and Chile (Cambridge Latin American Studies)*. Cambridge University Press [in English].
19. *British Cruiser Sinks a German Liner of Cuba*. (1915). *Evening Lieder*, January 18, 1 [in English].
20. Compagnon, O. (2009). *Entrer en guerre? Neutralité et engagement de l'Amérique latine entre 1914 et 1918*. *Relations Internationales*, 137, 31–41 [in French].
21. Kennedy, R. (2009). *The Will to Believe: Woodrow Wilson, World War I, and America's Strategy for Peace and Security (New Studies in U.S. Foreign Relations)*. Kent State Univ. Pr., 291 [in English].
22. *The Cabinet Diaries of Josephus Daniels (1913–1921)* (1963). Ed. by D. Cronon, Lincoln, 648 p. [in English].
23. *The New International Yearbook: A Compendium of the World's Progress for the Year 1916*. (1917). New York: Dodd, Mead & Co, 938 p. [in English].
24. *The New International Yearbook: A Compendium of the World's Progress for the Year 1915*. (1916). New York: Dodd, Mead & Co, 791 p. [in English].
25. *U.S. Congress. Congressional Record*. (1915). Wash., D.C.: Government Printing Office, V. 52. Proceedings a. debates, 532. [in English].
26. *Says Wilson Consulted South America Before Sending His Last Note to Germany*. (1915). *The New York Times*, June 13, 1 [in English].
27. *Deutsche Rundschau*. (1915). XLIV, № 2, 115–161 [in English].
28. *The New International Yearbook: A Compendium of the World's Progress for the Year 1917*. (1918). New York: Dodd, Mead & Co, 904 p. [in English].

29. Bell, A. (1961). A History of the Blockade of Germany and of the Countries Associated with Her in the Great War, Austria-Hungary, Bulgaria, and Turkey, 1914–1918. London: Her Majesty's Stationery Office, 845 [in English].
30. Wilson Prepared for a Peace Move. (1915). *The New York Times*, June. 30, 1 [in English].
31. Luebke, F. C. (1987). Germans in Brazil. A comparative history of cultural conflict during World War I. Baton Rouge: Louisiana State University Press, 272 p. [in English].
32. Lansing, R. (1935). War Memoirs. N. Y.: The Bobbs Merrile C, 383 p. [in English].
33. Das staatsmännische Werk des Präsidenten in seinen Reden. Wilson. Hrsg. von Georg Ahrens; Carl Brinkmann, 309 p. [in German].
34. Tumulty, J. P. (1921). Woodrow Wilson, as I Know Him. N.-Y., 218 p. [in English].
35. Katz, F. (1981). The Secret War in Mexico. Europe, the United States and the Mexican Revolution. Chicago: Univ. of Chicago Pr., 660 p. [in English].
36. British may Modify Blockade Orders if U.S. Pacifies Mexico. (1915). *Evening Lieder*, July 29, 2 [in English].
37. Bernstorff Led Huerta in Plot, Paper Declares. (1915). *Evening Lieder*, August 4, 4 [in English].
38. Germany Pits Mexicans to War. (1916). *Los Angeles Times*, May 19, 1 [in English].
39. Roosevelt Calls Wilson Policy Weak and Timid. (1915). *The New York Times*, August 29, 1, 3 [in English].
40. Roosevelt Assails "wail" of President. (1915). *The New York Times*, December 8, 1 [in English].
41. Wilson und der Rechtsfriede. (1919). Berlin: Linden-Druckerei, 30 p. [in English].
42. Berliner Tageblatt und Handels-Zeitung. (1915). April 19, 3 [in German].
43. Robert Lansing Papers 1882–1929 (mostly 1905–1928). Princeton University Library, Series 3, Writings and Speeches, Box 8, Folder 11. Introduction of Hon, James W. Gerard at Dedication of Liberty Hut, 226 p. [in English].
44. Papers Relating to the Foreign Relations of the United States: The World War 1916. (1929). Supplement, Washington: Government Printing Office, 1000 p. [in English].
45. Pershing, J. (1931). My Experiences in the World War. Vol. I, New York: Frederick A. Stokes Company, 400 p. [in English].
46. Wenn Mexiko den Krieg erklärt Amerika. (1916). *Berliner Tageblatt und Handels-Zeitung*, April 24, 2 [in German].
47. British Cruiser Captures German Raider after Three Hour Fight off Bermuda. (1916). *Evening Lieder*, February 9, 1 [in English].
48. German Capital back of Cuban Revolution. (1917). *Evening Lieder*, March 28, 2 [in English].
49. Papers Relating to the Foreign Relations of the United States: The Lansing's papers 1914–1920 (in two volumes). (1939). Washington: Government Printing Office, V. 1, 801 p. [in English].
50. Robert Lansing Papers 1882–1929 (mostly 1905–1928). Princeton University Library, Series 1, Official Papers, Box 1, Folder 6, Includes Lansing, Woodrow Wilson, and William Phillips de Sullivan Scandal, 753 p. [in English].
51. Latin America [in English].
https://encyclopedia.1914-1918-online.net/article/latin_america
52. The Papers of Woodrow Wilson. (1981). Ed. by A. S. Link. Princeton (N.J.): Princeton Univ. Press, V. 36, XXIV, 684 p. [in English].
53. Latin America and Germany. (1915). *The New York Sun*, November 1, 2 [in English].
54. Bryan Sees Objection to President's Plan. (1917). *The New York Times*, January 24, 1 [in English].
55. Spain to Reject Note. (1917). *The New York Times*, February 5, 1, 3 [in English].
56. Wilson Rebuffed, is Berlin's View. (1917). *The New York Times*, February 10, 1, 3 [in English].
57. South America Warns Germany. (1917). *The New York Times*, February 9, 1 [in English].
58. Brazil's Warning to Berlin Emphatic (1917). *The New York Times*, February 11, 1 [in English].
59. Plot Awakens Congress. (1917). *The New York Times*. March 2, 1 [in English].
60. Venezuela with America. (1917). *The New York Times*, March 22, 4 [in English].
61. Primary Documents — Chile's Reaction to Germany's Policy of Unrestricted Submarine Warfare, 7 February 1917 [in English].
http://www.firstworldwar.com/source/uboaat_chile.htm

Gennady Kazakov

LATIN AMERICA AS A REGION OF THE CONTRADICTION OF THE USA AND GERMANY INTERESTS DURING THE FIRST WORLD WAR

In the article, the author considers the issues of the collision of interests of the United States of America and Germany in the Latin American region during the First World War. The confrontation had a diplomatic

character and consisted in refusing to “penetrate” German capital and the physical presence of German troops in the countries of the Latin American region. According to the official American political ideology of pan-Americanism, there was a tacit agreement that the United States did not interfere in the affairs of Europe, and Europe, in turn, did not try to penetrate the American continent, leaving it in the sphere of the USA influence. With the beginning of the First World War, the German presence in the region increased. Moreover, the American government, on the contrary, proposed to close the American continent for citizens of European states. The main issue caused to controversy between the USA and Germany was the use of Latin American ports as temporary parking, as well as the strengthening of trade relations between the countries of South America and Germany. In the course of such actions by the American administration, Germany lost the Latin American market. The above events led to tweaking German agents, government of countries from this region against the United States. This was particularly evident in the Mexican issue, where the German government supported the opposition bloc, and then tried to persuade Mexico to declare war on the United States. The conduct of the Pan-American Conference strengthened the role of the United States in the countries of the region and led to the displacement of Germany from the region. While writing the article we come to the conclusion that the contradictions arose in the region became one of the most important reasons for the declaration of war against Germany by the USA government.

Kew words: *First World War, Latin America, Monroe Doctrine, pan-Americanism, isolationism, diplomatic confrontation, diplomatic crisis.*

Дата надходження статті до редакції: 21.10.2018.